

Güven Turan Şiirinde "Zaman": Tüm Yönleriyle

Soner AKPINAR¹, Gözde ALBAYRAK^{2,*}

TELHİS (ÖZ)

Araştırma Makalesi

Takvim-i Vekayi
ISSN: 2148-0087

Basım (Published): 31.12.2023
Kabul (Acceptance): 15.12.2023
Gönderi (Submitting): 10.12.2023

Cilt (Vol): 11
No (Issue): 2
Sayfa (Pages): 266-275

Adres: ¹ESOGÜ İTBF TDE
Bölümü, Eskişehir, Türkiye.
ORCID: 0000-0002-5574-1805
²ESOGÜ Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Eskişehir, Türkiye.
ORCID: 0000-0003-3930-7061

*Sorumlu Yazar
E-mail: gozde.albyrk@hotmail.com

Anahtar Kelimeler: Güven Turan,
Şiir, Zaman, Varoluş, Birey.

*Bu makale Prof. Dr. Soner Akpınar danışmanlığında Gözde Albayrak tarafından yapılmakta olan "Güven Turan Şiirlerine Tematik Bir Yaklaşım" adlı yüksek lisans tezinden çıkarılmıştır.

Özet. Zaman, felsefe ve fizik başta olmak üzere, sosyoloji, edebiyat gibi neredeyse bütün disiplinlerin -var olduklarından bu yana- ilgi konusu olmuştur. Zamanın gerek ne olduğunu anlamlandırmanın güçlüğü gerekse kavramla ilgili farklı algıların oluşu, her dönem onun üzerinde düşünmeyi ve tartışmayı gerekli kılmıştır. Farklı disiplinler zamanı, doğal olarak kendi prensipleri doğrultusunda ele alarak çeşitli şekillerde anlamlandırmaya çalışmıştır. Özellikle bilimsel ve teknolojik gelişmeler, zamana yaklaşımı giderek türevlendirmiştir. Toplumsal dinamiklerin birbiriyle ilintili olduğu noktasından hareketle edebiyat da geçmişten bugüne zamana yaklaşımını değiştirir ve çeşitlendirir. Salt ontik açıdan bakıldığında bir muammayı yansıtır ve mutlak bir tanımının yapılamıyor oluşu bile zamanın, yine ontliğini gizemde, sırda, entrikada bulan edebiyatın başat malzemelerinden biri oluşunu açıklar. Dolayısıyla varoluşun ölümle birlikte en büyük sırlarından biri olan zamanın tanımlanamayan doğası, bir şair için özellikle imge kurmada, metaforlar ve çok anlam yaratmada geniş bir imkân sunar. 1960 kuşağı şairlerinden Güven Turan da zamanın yarattığı evrenden -tıpkı bu noktada kendisinden önceki geleneği oluşturan Yahya Kemal, Tanpınar vb. öncülleri gibi- fazlasıyla istifade eder. Hatta zaman onun ana temalarından birisi olur. Pek çok modern şairde olduğu gibi Turan'da da bu tema, sanatçının varoluşsal sorgulamalarıyla paralel ilerler. Dolayısıyla onun şiirlerinde zaman kavramının mahiyetini doğru tespit etmek için varoluşçuluk anlayışı ekseninde bir okuma yapmak zaruridir. Bu çalışmada da Güven Turan'ın şiirlerinde zamanın ne şekilde algılandığı ve yansıtıldığı temel açı varoluşçuluk olmakla birlikte diğer disiplinlerden de yararlanılarak eklettik bir yaklaşımla tespit edilmeye çalışılacaktır.

“Time” in Güven Turan's Poetry: All Its Aspects

Research Article

ABSTRACT

Abstract. Time has been the subject of almost all disciplines, especially philosophy, physics, sociology and literature - for as long as they have existed. The difficulty of understanding what time is, and the fact that there are different perceptions about the concept every period has made it necessary to reflect on and discuss it. The different disciplines naturally, have tried to make sense of time in various ways, treating it according to their own principles. In particular, scientific and technological developments, the approach to time is increasingly derivatized. Based on the point that social dynamics are interrelated, literature also changes and diversifies its approach to time from the past to the present. From a purely ontic point of view, it reflects an enigma, and even the fact that time cannot be defined in absolute terms, it also explains why it is one of the dominant materials of literature, which finds its ontology in mystery, secret and intrigue. Therefore, the indefinable nature of time, which is one of the greatest mysteries of existence, thus offers a poet a wide range of possibilities, especially in constructing images, metaphors and creating multiple meanings. Güven Turan, one of the poets of the 1960s generation, also makes great use of the universe created by time - just like his predecessors such as Yahya Kemal, Tanpınar, etc., who formed the tradition before him at this point. Even, time has been one of his main themes. In Turan, as in many modern poets, this theme runs parallel to the artist's existential questions. In order to correctly determine the nature of the concept of time in his poems, it is therefore essential to undertake a reading on the axis of existentialism. In this study, attempts to determine the way time is perceived and reflected in Güven Turan's poems with an eclectic approach by drawing on other disciplines, although the main angle is existentialism.

KEYWORDS

Güven Turan, Poetry, Time, Existence, Individual.

1. GİRİŞ

Zaman, insan yaşamını sosyal ve psikolojik açılardan belirleyen ana etmenlerden biri olsa da hâlâ net bir tanımı yapılmış ve anlaşılmiş bir kavram değildir. Yine de bir çerçeve belirlemek gerekirse Murat Ağarı'nın şu tanımı yardımcı olabilir: "Tek bir tanıma sığdırmak imkânsız olsa da objektif olarak zaman, bir eylem içeren belirlenmiş ve sabit, ölçülebilir bir süre, bir vakit veya bir an iken, subjektif olarak geçmiş, şimdi ve geleceğin içindeki yaşantıların bilincine dayanan üç boyutlu, mitik ve tarihsel bir hâli anlatan soyut bir mefhumdur" (Ağarı, 2023, 125).

İnsanlığın binlerce yıllık tecrübeye, bilgi birikimine rağmen çözümleyemediği, tanımlayamadığı bu kavram; doğum, varlık ve ölümle sarmal bir şekilde insan için en büyük muammayı oluşturur. Bu yönüyle de felsefenin baştan beri ilgi alanına girmiştir. Hatta felsefi ekol ve doktrinler çok kez zamana yaklaşımlarındaki farklılıklarla birbirlerinden ayrılırlar. Örneğin zamanı varoluşun bir koşulu olarak nitelendiren çoğunluğun karşısında şüpheciler (skeptikler) zamanın varlığını kabul etmez. Aristoteles için zaman, devinimle paralelken Bergson ve Freud için bilinç ile ilişkilidir. "Fizikte Albert Einstein (1879-1955)'ın görelilik kuramı, felsefede Henri Bergson (1859-1941)'un süreklilik kavramı, psikiyatride Sigmund Freud (1856-1939)'un bilinç dışı zihinsel süreçleri, sosyolojide Emile Durkheim (1858-1917)'in zaman ve mekânın sosyal göreceliliği, resimde Pablo Picasso (1881- 1973)'nun kübizmi, edebiyatta Marcel Proust (1871-1922)'un kayıp zaman arayışı ve James Joyce (1882-1941)'un bilinç akışı tekniği" (Sağiroğlu, 2020, 10) zamanı algılamada ne denli bir çeşitlilik olduğunu göstermekle birlikte bu çeşitliliğinin farklı sanat türlerinin de ortaya çıkışını etkilediğini gösterir.

Turan şiirlerini daha sahih değerlendirmek adına zamanın mütemmimi varlık konusuna da kısaca göz atmak gerekir. 20. yüzyılda varlık ve varoluş tartışılmalı önemli sorunlardan biri olmuştur. Heidegger'e göre Batı ontoloji geleneğinde Aristo'dan Hegel'e kadar varlık sorunu açıklanamayan, açıklanmasına gerek duyulmayan belirsiz bir kavram olarak görülmüş, varlığın anlamının üstü örtülmüş, unutulmuştur. Heidegger varlık nedir? sorusu yerine varlığın ne anlama geldiği, ne olduğu üzerine kafa yormuş; böylece unutulmaya yüz tutan varlığın anlamı meselesini gün yüzüne çıkarmıştır.

Varlık ve varoluşa dair düşünceleri ile dikkat çeken Heidegger, Varlık ve Zaman adlı yapıtında insanın varlığını "Dasein" kavramı ile açıklar. Dasein, varlığın anlamı nedir? sorusunu sorabilecek ve kendi varoluşsal yapısını kavrayabilecek kişidir. Onun Varlık ve Zaman'da kendine özgü kavramlarla tanımladığı varoluş, zaman ve birey hakkındaki görüşleri felsefe tarihi açısından son derece önemlidir. Modern felsefe geleneğindeki özneyi ön plana çıkaran anlayışa karşı çıkan Heidegger, varlığı özne düşüncesinin ötesine geçerek açıklamaya çalışır. Var olmak, varlığın anlamı onun için zamansallık ile ilişkilidir. "Zaman tüm varlıkların kavranmasının ufku olarak, Dasein'a

(insana) kendi varlığını da kavratır. Böylece temel (fundamental) ontolojinin taslağı, varlığın anlamını zaman fenomeni ile birlikte araştırmak ve varlığın zamansallığını ortaya çıkartmaktır” (Özcan, 2012, 75). Zamansallık varoluşa sahip olan Dasein’in kendi üzerine düşünmesini sağlar. Sonlu bir varoluşun bilincinde olmak varlığı anlamlı kılan şeydir ve bizi varoluşa götürür. Bu bağlamda insanın varlığı zamandan soyutlanamaz.

Merkezinde insan ve onun ontik problemleri olan sanat, edebiyat ve dolayısıyla Türk edebiyatı için de zaman, vazgeçilmez bir malzemedir. Güven Turan’ın şiirlerine genel olarak baktığımızda ise en baştan belirtmek gerekir ki o, Türk edebiyatı içinde zamanı en çok problem eden sanatçıların başında gelir. Pek çok şiirinde bu temayı çeşitli yönleriyle metnine dâhil eder. Şiirlerdeki zaman kavramının ilk göze çarpan özelliği ise kavramın edebiyat-felsefe ilişkisi içinde ele alınmış olmasıdır.

Diğer taraftan Güven Turan’ın zaman algısını besleyen kaynağın varoluşçuluk olduğu açıktır. Şiirlerinde varoluşsal problemlere sıklıkla rastlıyor oluşumuz, onun şiir yazma edimini varoluşa dair çektiği sıkıntılarla baş edebilme yolu olarak gördüğünü düşündürür. Türk edebiyatında 1950’li yıllardan itibaren etkisini gösteren varoluşçu felsefeden gençlik yıllarında fazlasıyla etkilenen Turan, Schopenhauer, Kierkegaard, Camus, Beckett vb. düşünürlerin bu yöndeki fikirleri ekseninde şiir evrenini oluşturur. Varoluşçu edebiyatın başat problemleri olan yalnızlık, yabancılaşma, kaçış, cinsellik, ölüm, insan doğası gibi temalar onun şiirlerinin de vazgeçilmez temalarıdır. Varoluşçuluk insanın hakikatini zamandan hareketle anlamlandırmaya çalışan şaire adeta bir yol gösterici olmuştur.

2. GÜVEN TURAN ŞİİRİNDE VAROLUŞ VE ZAMAN

İnsanın ve varlığın anlamını keşfetmeye yönelik gelişen birçok disiplin, bunların hemen yanında zamanı da tanımlamaya çalışır. Bu kavramlar, hepsini birden görebilecek bir perspektif yakalandığında anlaşılabilir, dolayısıyla zamanın da mahiyeti böylece ortaya konabilecektir. Bu bağlamda zamanın, insan yaşamı üzerindeki etkisi ve değiştirme kabiliyeti sanat eserlerinde en sık karşılaşılan temalardan biri oluverir. Zaman, sanatçıların varoluşsal arayışında sonluluk/sonsuzluk açısından kaygı yaratan, düşüncelerini sürekli meşgul eden bir kavram olmuştur. Sanatçılar yapıtlarında zamanı kimi zaman yapıcı, tamir edici kimi zamanda yıkıcı, yok edici yönleriyle değerlendirmiştir (Özal, 2017, 3).

Güven Turan, insan ve zamanı merkeze aldığı şiirlerinde varoluşsal bir zaman algısını ön plana çıkarır. Birçok şeyin ilacı olan zaman, onun şiirinde varlık üzerinde yarattığı değişim ve tahribatla yerini alır. Bu bağlamda şair, zamanın insan yaşamı üzerindeki etkilerini göstererek onu somutlaştırır, görünür kılar.

Takvim-i Vekayi

Örneğin “Vahiy” adlı şiirinde Turan, varlık-zaman sorunsalını birbirine diyalektik oluşturan kavramları bir araya getirerek, bir anlamda varlığın saçmalığını da hissettirerek yansıtır. Şiirde özne, zamandan hareketle varoluşunu anlamaya yönelik sorgulamalarda bulunur ve görülür ki zamanı da varlığı da anlamlı kılan ölümdür. Zamanı -evreni yaşam sürecine kadar indirgeyerek- kısa algılatan şey ölümdür. Bilinç seviyesine ulaştıktan sonra bir gün öleceğini bilen tek canlı insandır ve bu nedenle de insan için zaman aslında mahkûmiyettir. “Çarkıfelekler açılıp kapansa da –yani yaşam sürgit devam da etse- zaman bir nihayete doğru tükenir ki bu nihayet, ölümdür. Varoluşsal sancının nüvesinde yok olma kaygısı vardır. Zaman ağır ve sessiz bir şekilde akarken ölümle kol kola vererek insanı yok oluşa doğru sürükler. Zamanın tıkr tıkr işleyişi karşısında insansa çaresizdir ve çaresizliğin temel nedeni ölüm değil ölüme doğru akan zamanı durduramamaktır:

-Kolay olsa da sonsuzluğu dillemek

Yaşam daraltıyor evreni

Hep aynı yollara sokuyor

Zaman zakkumlarını devşiriyor üstümde

Ölümse hep yanı başımda

Bir başka kabuk oluşur

Çürüyen kabuğun üstünde

Duvarlarım var

Aşılmaz kışlarla pekişen

Yıl yılı izler

Çarkıfelekler açılır kapanır

Korkarım yalnızlığın solgun yüzünden

Hiçbir şey değişmiyor (Turan, 2008, 83).

Görüldüğü üzere yaşamının sonuna gelen ve zamanı tükenen şiirsel özne, zaman karşısında hiçleştiğini hisseder. Evet yaşlanmakta, evrendeki zamanı daralmakta ve kaçınılmaz sona adım adım yaklaşmaktadır. Fakat, lineer doğrultuda ve yeknesak bir düzen içinde ilerliyormuş gibi görünse de zaman, kendi sonuna yaklaştıkça hızını artırır gibidir. Varlık ve yokluk arasında bir yaprak misali savrulan insan için yok oluş kesindir ama yok oluşa giden yoldaki gerilimi, travmayı yaratan hep zamanın akışkanlığıdır. Bu bakımdan varlığın tek gerçekliği aslında zamandır.

Takvim-i Vekayi

Heidegger, insanın zamanın varlığını fark etmesinin neticesinde var olma kaygısı yaşadığını, bu farkında oluşun aynı zamanda insanın dünyada oluşu açısından da yapısal öneme sahip olduğundan söz eder (Yılmaz, 2011, 64). Bu çerçevede zamanın, insanın varoluşunu yıprattığına dair tezlere Turan şiirlerinde sıklıkla rastlarız. Zaman dünyaya atılmış insan için sancının ana kaynağıdır: “Gece yakıcıdır / Gün yakıcıdır” (Turan, 2022, 199).

Gece ve gün ifadelerini bir arada kullanarak anlam yoğunluğu sağlayan şair, zamanın Dasein, yani şiirin öznesinin üzerinde yakıcı, tahrip edici, yok edici bir etki yarattığını vurgular. Sonlu zamanın bilincinde olmanın yarattığı kaygı durumu, insan için yakıcı ve bunaltıcı bir süreci ifade eder. Ölümüne doğru hızla akan zaman “Dasein”i acıya sürükler. Dünyaya fırlatılan insanın varoluşsal kaygıya sahip olmasında Tanrısal uzamdan koparak içinde bulunduğu zamanın farkına varması etkili olmuştur (Şenol, 2021,47). İnsan, zamanın kontrol edilemez akışında varlık ve yokluk arasında bocalar, zamanın yakıcılığı karşısında kendini bir cenderede hisseder.

Zaman, Turan şiirinde fiziksel anlamda da insanı tahrip eden bir unsur olarak yer alır. Onun beden üzerindeki tahribatı demek olan yaşlılık emareleri, varlığın zamana karşı direnememesinin göstergesidir:

Zamanın

ağırlığı altındaki

eller

Damarlar belirginleştikçe

ölüm yakalanır (Turan, 2022, 194).

“İz Sürmek LXXV” adlı şiirinde ise taş metaforu üzerinden insanın varoluşu ve zamanla olan ilişkisini kurar:

Süreç akışkandır

taştaki hızı

bilinmez

Taş yaşlanır (Turan, 2022, 163).

Henri Bergson, iki çeşit zamandan söz eder. Bunlardan ilki dış dünyayla ilişkili olan “matematiksel zaman”, diğeri ise iç dünyaya ait, “psikolojik zamandır.” Matematiksel zaman, mekânsal olgularla ilişkilendirilen gerçek olmayan kronolojik zamanı ifade eder. Psikolojik zaman yani süre (duree) ise mekânsal ilişkilerden bağımsızdır, insanın iç yaşantısıyla ilgilidir. İnsan belleği, anılar aracılığıyla geçmişini şimdiki zamana/ana taşır, böylece geçmiş her an bellekte var olur. Bu durum, zamanın kronolojik yapısının kırılmasını

sağlarken insanın zamanı -deneyimlediği anlar aracılığıyla- esnek ve sürekli bir şekilde ve bütüncül algılamasına olanak tanır.

Her şeyden önce belirtmek gerekir ki Turan, Bergson'un "matematiksel zaman" olarak adlandırdığı ölçülebilir zamana karşıdır ve onu yapay zaman olarak nitelendirir. Yapaylık tanımlamasının gerekçesi zamanın takvime, saate, dilimlere sığdırılmaya çalışılmasıdır. Zamanı kategoriler hâlinde algılamak, "Gece saati kurmaktır / Gün saati kurmaktır" (Turan, 2022, 183) diyen Turan için kısıtlayıcı bir etkiye sahiptir. Bu dizelerle şair zamanın bölünmesine, ölçülebilir kılınmasına, kısaca somutlaştırılmasına karşı çıkar. Kapitalizm, modernizm ve onun uzantısı olarak kent yaşamı aslında insanı giderek zamana mahkûm eder. Modernizmin doğadan kopardığı insan, kendisine sunulan, özünü "hız"ın belirlediği yapay düzenin içinde her an zamanı kovalayarak hayatını geçirir. Bu da bir yanılsamadır.

Güven Turan, modernizmin insanı hapsedtiği zamanla ilgili olarak: "Ben hep, doğanın döngüsüyle uyumlu bir zaman düşünüyorum. Gün doğumu ile gün batımıyla, aylarla, mevsimlerle belirlenen zamanın içine gövdemi bırakmayı düşünüyorum. İnsan için de doğal zaman bu. Biz doğal olmayan hatta insanı öldüren bir zaman içinde yaşıyoruz, saatler ve saat dilimleriyle!" (Turan, 2022, 497) ifadelerine yer verir. Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere Turan şiirinin odağında yer alan zaman henüz kent yaşamı tarafından sınırlandırılmamıştır. O, kozmosun hareketleri ile sarmal bir düzende yer alır ve şair için varoluşu asıl açığa çıkaran zaman da bu döngüsel zamandır.

Turan, "Görülen Kentler'de yer alan HAY-ON-WYE" adlı şiirinde "Saat kararlaştırıp / kapı önünde buluşmak üzere / yitiriyorsunuz kendinizi" (Turan, 2022, 108) derken, tam da bu noktada zamanın yapaylığından dem vurur. Ona göre zamanı saatlere, dakikalara, gün ve geceye bölerek hareket etmek, zaman dilimlerini hesaplayarak yaşamaya çalışmak, insanın adım adım doğasını yitirmesine yol açar. Oysa buluşmak üzere kavilleşen şiirdeki insanlar, bu edimi elan yapabilirler. Çünkü kavilleştikleri zamanın gelmeme ihtimali vardır ve denetimimiz dâhilinde olan sadece şimdiki zamandır.

Bergson'un "gerçek zamanı" ölçülebilen, bir saat düzlemine indirgenen anlayıştan çok farklıdır. Gerçek zaman, bilinçle ilgilidir ve psikolojik zaman ya da "süre" kavramı ile de ifade edilebilir. Bir devamlılık ihtiva eden matematiksel olarak bölünmeden, kesintisiz bir akış dâhilinde süren bu anlayışa göre zaman geçmiş, şimdi ve gelecek olarak ayrılmaz bir bütün olarak ele alınır. Turan şiirinin öznesi, geçmişi şimdiye/ ana taşıyarak zamanın bölünmez bir akış olarak tasarlanmasına dayanan süre kavramı arasında ilişki kurar.

Turan için "an" düşüncesi önemlidir, "an" bütün zamanları kapsayabilecek bir özelliğe sahiptir. Örneğin aşağıdaki şiirde geçmişi an ile birleştirerek çocukluğun şimdiki zaman/an düzleminde yaşamasını sağlar. Şiirin merkezinde yer alan insan; zamanın çizgisel, lineer algısının yarattığı sonluluk düşüncesinin sebep olduğu ıstıraptan ve acıdan kurtulmak için

Takvim-i Vekayi

soluğu anda bulur. Bu tam da Bergson'un süre (duree)sidir. Geçmiş şimdiki ana aktarılır ve bir bütün hâlinde, parçalanmaz bir akışla gerçekleşir.

Ocağı yakıp küle

Bir patates gömüyorum;

Çocukluğumu diriltmeye... (Turan, 2008, 141).

Derya Söylemez, Güven Turan'ın kendisini geçmiş yıllarında aradığını aynı zamanda anı da yaşayarak kimi zaman çocukluk yıllarına ve düşlerine gittiğini (Söylemez, 2016, 75) dile getirir. Zamanın kaygı vericiliğinin üstesinden böylelikle gelecektir. Çocukluğun zamana ait endişelerin olmadığı bir dönem olması -yeniden diriltildiğinde- şair için, sığınılacak bir liman olabilir. Varoluşçu açıdan bu durumu değerlendirecek olursak, "İnsan yalnızdır, umarsızdır, monoton bir yaşama hapsedilmiş, zamanın ölümcüllüğüyle kuşatılmış, iletişim olanağı bulunmayan anlamsız ve uyumsuz bir dünya ile iç içedir. İnsanın böyle bir durumda 'var' olduğundan söz etmek yanlıştır. Onun 'var' olabilmesi için bu kuşatılmışlıktan kurtulması şarttır" (Aydemir, 2010, 14). Çocukluğa dönüş, bir başka deyişle fiziksel zamanın kronolojisini kırıp geriye gidiş, bu saçmalıktan kurtulmak için bir yoldur.

Şairin çocukluğa ulaşmasına imkân veren bir diğer yol -yine zamanın zincirlerinin kırıldığı bir alan olan- düşlerdir. Zaman sekanslarının düşler vasıtasıyla ortadan kaldırılması, şairi mutlak mutluluk sekansı olan çocukluğa götürür. "Dolap" şiiri bu durumun en iyi örneklerinden birini sunar:

sonra da çocukluğun

sabunlu akşamı gelir

renkli çikolata kağıtlarıyla

Korkuyu dilimleyen lodos

korkumu

taşı bakalım (Turan, 2008, 45).

Kısacası Turan, zamanın ölümcüllüğü ile kuşatılan şiirin öznesini kurtarmak adına, zamanı bir bütün olarak algılar ve geçmişle şimdiki anı birleştirir. Onun şiirinin öznesi geçmiş günlerin peşine düşerek zamanın sonluluğunun yarattığı kaygı ve umutsuzluktan kurtulmaya çabalar. Böylece geçmiş şimdinin/anın içinde kesintisiz bir biçimde gerçekleşir. Turan, başı ve sonu belli olmayan, mutlak bir akışa sahip zamanın sınırsızlığını düşler. "Gece uçsuzdur/Gün uçsuzdur" (Turan, 2022, 132) dizelerinin de imlediği gibi sonsuzluğa yönelerek zamanın bölünmezliğini yakalamaya çalışır.

Fiziksel zaman geçmişten geleceğe, lineer düzlemde ilerler ve bu akışı durdurmak ya da tersine döndürmek mümkün değildir. Bu bakımdan insan bilince ulaştığı andan itibaren zamanın geçiciliğinin farkındadır ve hayatı

özellikle aksak bir ritimde geçiyorsa geçicilik fanilik kaygı yaratmaya başlar. Zamanın insan üzerinde bıraktığı bu gerilim de sıklıkla Güven Turan şiirine tema olarak yansır. “İz Sürmek LXXXVII” adlı şiirde geçip giden gençlik yıllarının bir daha geri gelmeyeceği “Fotoğrafi / koruyor mu / ilk çekildiği anı” (Turan, 2022,169) dizeleriyle dile gelirken “Cendere CVII” şiirinde de bildik bir metaforu bilinmedik bir bağdaştırmayla karşımıza çıkar. Takvim yapraklarının kopup gitmesi her zaman geçen ömrü imlemiştir ama buradaki özne onları yeniden bir araya getirmek gibi aykırı bir düşüncenin içine girer. Bu da insanın varlığının tezadıyla yüzleşmeye başlaması için yeterlidir.

Kopartılan

takvim yapraklarını

saklamak

Bugün ne yaptın

Yaprakları birbirine

yapıştırmak

Dün döner mi (Turan, 2022, 180).

3. SONUÇ

1960 kuşağının önemli şahsiyetlerinden biri olan Güven Turan’ın edebî anlayışı varoluşçu felsefe etrafında şekillenmiştir. Varoluşun ölümle olan ilişkisi pek çok sanatçı gibi Güven Turan’ın da zihnini meşgul etmiştir. Bu bağlamda şair zamanı ise varoluşsal problemlerin sorgulanması sırasında bir aracı olarak kullanmıştır. Onun şiirleri, âdeta -varoluş ve dahi zamana dair sıkıntıları ruhunda duyumsayan- şairin bu sıkıntılardan kurtulma noktasında bir telkin ve teskin alanıdır.

Turan’ın şiirlerinde zamanın insan yaşamı üzerindeki yok edici etkisi somutlaştırılmak istenir. Bu yüzden de zaman kavramsal alanına ait sözcük ve terimlerin sıkça yer aldığı bu şiirde, zamanın antropolojik, değişmez algısına yönelik metaforların örneklerden de anlaşıldığı üzere yoğunluğu dikkat çekicidir. Diğer taraftan zamanın elinden tutamayan insanın ölüme yaklaştıkça kendisini varoluşsal bir kaygı içerisinde hissetmesi şiirlerinin tematik evreni içinde kendisine geniş bir yer bulur.

Bergsoncu bir anlayışla zaman sekanslarını ortadan kaldırıp, zamanı parçalanmaz, bölünmez ve yadsınamaz bir yapı içinde algılayan şair, düşsellik ve aşkınlık aracılığıyla zamanın eziciliğine karşı koymaya çabalar. Bu aslında şair ben’in varoluşla mücadelesidir.

KAYNAKÇA

- Ağarı, M. (2023). Zaman kavramı: nedir-ne değildir?. Karabük Türkoloji Dergisi, 6(1), 123-148.
- Aydemir, B. (2010). Egzistansiyalist (varoluşçu) tiyatro/existentialist theatre. Sanat Dergisi, (5).
- Özal, C. (2017). Zamanın döngüsellığı bağlamında heykelde hareket. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sanatta Yeterlik Eser Metni, İstanbul.
- Özcan, T. (2012). Tanpınar'ın şiirlerinde zaman anlayışı. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(1).
- Sağıroğlu, B. (2020). Türk romanında zaman (1923-1950). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Şenol, C. (2021). Ahmet Muhip Dıranas' ın şiirlerinde zaman kavramı üzerine bir inceleme. Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ordu.
- Söylemez, D. (2016). Güven Turan şiirinde varoluşçuluk. Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Turan, G. (2008). Toplu şiirler (1963 – 1993), Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Turan, G. (2022). İkinci toplu şiirler (1994 – 2010), Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Turan, G. (2022). Süregelen, Yapı Kredi Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Yılmaz, H. (2011). Henri Bergson'un zaman kavramına yaklaşımının çağdaş anlatı sinemasına etkisi. Sosyal Bilimler Dergisi, cilt: XIII, sayı 2.